

ISSN:2181-1458

ISSN:2181-0427

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR

VAZIRLIGI

ILMIY
AXBOROTNOMA

2024

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI
ILMIY AXBOROTNOMASI

- НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК НАМАНГАНСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА
- SCIENTIFIC BULLETIN OF
NAMANGAN STATE UNIVERSITY

Bosh muharrir: Namangan davlat universiteti rektori S.T.Turg'unov

Mas'ul muharrir: Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor Sh.N.Ataxanov

Mas'ul muharrir o'rinbosari: Ilmiy-tadqiqot va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i O.Imomov

TAHRIRHAY'ATI

Fizika-matematika fanlari: akad. S.Zaynobiddinov, akad. A.A'zamov, f-m.f.d., prof. B.Samatov,

f-m.f.d., dots. R.Xakimov, f-m.f.d., dots. B.Abdulazizov, f-m.f.n., dots. A.Xolboyev.

Kimyo fanlari: akad. S.Nigmatov, k.f.d., prof. Sh.Abdullayev, t.f.d., v.b. prof G'.Doliyev, k.f.n., dots. T.Sattorov, k.f.n., dots. A.Hurmamatov., PhD. D.S.Xolmatov.

Biologiya fanlari: akad. K.Tojibayev, akad. R.Sobirov, b.f.d., prof. A.Batashov, b.f.d., prof. N.Abdurahmonov, b.f.d., prof. F.Kushanov, b.f.d. A.Kuchboyev, b.f.d., dots. D.Dexqonov.

Texnika fanlari: t.f.d., prof. A.Umarov, t.f.d., prof. S.Yunusov.

Qishloq xo'jaligi fanlari: g.f.d., prof. B.Kamalov, q-x.f.n., dots. A.Qazaqov.

Tarix fanlari: akad. A.Asqarov, s.f.d., prof. T.Fayzullayev, s.f.d., prof v.b. N.B. Dexkanov, t.f.d, prof. A.Rasulov.

Iqtisodiyot fanlari: i.f.d., prof. N.Maxmudov, i.f.d., prof.O.Odilov.

Falsafa fanlari: f.f.d., prof. M.Ismoilov, f.f.d. dots. Z.Isaqova, f.f.d., G.G'affarova, f.f.d., dots. T.Ismoilov, PhD. A.Abdullayev.

Filologiya fanlari: fil.f.d., prof. N.Uluqov, fil.f.d., prof. H.Usmanova, PhD. H.Solixo'jayeva, PhD. dots. U.Qo'ziyev, PhD. H. Sarimsoqov, fil.f.d., N.Dosboyeva.

Geografiya fanlari: g.f.d., dots. B.Kamalov, g.f.d., prof. A.Nigmatov, g.f.d., dots. A.Nazarov.

Pedagogika fanlari: p.f.d., prof. U.Inoyatov, p.f.d., prof. B.Xodjayev, p.f.d., prof. O'.Asqarova, p.f.n., dots. M.Nishonov, p.f.n., dots. A.Sattarov, p.f.n.,dots. M.Asqarova, p.f.n., dots. Sh.Xo'jamberdiyeva, p.f.d., dots. S.Abdullayev, PhD. D.Sarimsakova., PhD. B.Urinov.

Tibbiyot fanlari: b.f.d. G'.Abdullayev, tib.f.n., dots. S.Boltaboyev.

Psixologiya fanlari: p.f.d., prof Z.Nishanova, p.f.n., dots. M.Maxsudova.

Texnik muharrir: *N.Yusupov. Tahririyat manzili: Namangan shahri,*

Boburshox ko'chasi, 161-uy Faks: (0369)227-07-61 **e-mail:** info@namdu.uz

Ushbu jurnal 2019 yildan boshlab O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosati qarori bilan fizika-matematika, kimyo, biologiya, falsafa, filologiya va pedagogika fanlari bo'yicha Oliy attestatsiya komissiyasining dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

"NamDU ilmiy axborotnomasi – Научный вестник НамГУ" jurnali O'zbekiston Matbuot va axborot agentligining 17.05.2016-yildagi 08-0075 raqamli guvohnomasi hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi (AOKA) tomonidan 2020-yil 29-avgust kuni 1106-sonli guvohnomaga binoan chop etiladi. "NamDU Ilmiy Axborotnomasi" elektron nashr sifatida xalqaro standart turkum raqami (ISSN-2181-1458)ga ega NamDU Ilmiy-texnikaviy Kengashining 2024-yil 10-yanvardagi kengaytirilgan 10-sonli yig'ilishida muhokama qilinib, ilmiy to'plam sifatida chop etishga ruxsat etilgan (Bayonnoma № 1). Maqolalarning ilmiy saviyasi va keltirilgan ma'lumotlar uchun mualliflar javobgar hisoblanadi.

алкоголизма, преступности, супружеской измены и других форм поведения, несовместимых с семьей и браком. Тем самым, био-физиологические особенности женщин претерпевают изменения в сторону маскулинности. В свою очередь, наблюдается распространение идей ЛГБТ среди молодежи, изменения пола, феминистическое поведение среди молодежи.

Формирование высокой духовности среди молодежи в лучших традициях этноконфессиональной культуры узбекского народа является важнейшим условием стабильности социально-культурного прогресса.

Литература

1. Байкабулова Н. Как отражается в прессе новое отношение к женщине // Женщины Центральной Азии. - Ташкент.: Novib. 1998. -С.40-44
2. Закирова С.А. Критерии отличия брака от других «подобных брачным» отношений // Северо-Кавказский юридический вестник. 2013. -№ 1. -С.63-67.
3. Мамадалиева Х. Х. Брак и семья в Узбекистане // Народонаселение. -2017. № 4. -С.67-77.
4. Турсунов Б. Оила ва никоҳ: исломгача ва ислом даври // Хидоят. -2000.-№ 11-12. -Б.18-20.
5. «Прогрессивный» рост разводов // <https://www.gazeta.uz/ru/2019/12/29/> (Дата обращения 11.03.2021)
6. Продажа детей в Узбекистане: больше, чем преступление...// <http://darakchi.uz/ru/34917> (Дата обращения 11.03.2021)
7. Шейх Мухаммад Садык Мухаммад Юсуф. Счастливая семья -Т.: «Hilol-nashr». 2019. -608 с.

OILA DAVLAT VA JAMIYAT BARQARORLIGINING ASOSI SIFATIDA

(Jaloliddin Rumi falsafiy ta'limoti misolida)

Mirzayeva Nigina Olimovna

SamDCHTI mustaqil tadqiqotchisi

mirzayeva.nigina@bk.ru

Annotatsiya: Ushbu maqolada davlat va jamiyat hayoti ishtirokidagi fuqarolik burchlarining yuzaga kelishi, shakllanishida bevosita oila muhim omil ekanligi xususida so'z boradi. Oila jamiyat bilan uzviy bog'liq ekan, undagi munosabatlar ham jamiyatdagi ijtimoiy-iqtisodiy, ma'naviy-axloqiy munosabatlar bilan bog'liq bo'lgan holda jamiyatdagi o'zgarishlar va yangiliklar tasarrufi ostida mustahkamlanib boraveradi. Oila va jamiyat uyg'unligidagi bu mushtaraklik inson ma'naviy kamolotidagi muhim ortodoks tamoyillardan biridir. Shu tufayli oila hamjihatligi, uning ijtimoiy hayotdagi faoliyati, undagi ma'naviy-axloqiy muhit barcha davrlarda jamoatchilik e'tiborida bo'lgan. Xususan, Jaloliddin Rumiyning oila, ayol va erkak munosabatlari, farzand tarbiyasi, ayollarga ehtirom ko'rsatish kabi masalalarga bo'lgan allegorik munosabatlariga ham to'xtalib o'tilgan. Shuningdek, oilaviy munosabatlarni tartibga solishda ijtimoiy murosa, me'yor kategoriyasi va o'zaro ishonch tamoyillari hamda oilaning ma'naviy-axloqiy kontekstlar o'rnidagi ahamiyati xususida ham so'z boradi.

Kalit so'zlar: nikoh, oilaviy mulk, farzand tarbiyasi, g'amxo'rlik oilaviy munosabatlar, ijtimoiy murosa, rashk fenomeni, milliy mentaletit, jamiyat, axloq.

СЕМЬЯ – ОСНОВА СТАБИЛЬНОСТИ ГОСУДАРСТВА И ОБЩЕСТВА (На примере философского учения Джалалуддина Руми)

Аннотация: В данной статье упоминается, что ближайшие родственники являются важным фактором возникновения и формирования гражданских обязанностей, связанных с жизнью государства и общества. Поскольку семья неразрывно связана с обществом, отношения в ней связаны также с социально-экономическими, духовно-этическими отношениями в обществе и укрепляются под управлением изменений и инноваций в обществе. Эта общность гармонии семьи и общества является одним из важных православных принципов духовной зрелости человека. В связи с этим единство семьи, ее деятельность в общественной жизни, ее духовно-нравственная среда всегда находились в центре внимания общественности. В частности, было затронуто и аллегорическое отношение Джалалуддина Руми к таким вопросам, как семья, отношения мужчины и женщины, воспитание детей, уважение к женщине. Также говорится о социальном компромиссе, категории норм и принципах взаимного доверия, а также о значении семьи вместо духовно-нравственного контекста в регулировании семейных отношений.

Ключевые слова: брак, семейная собственность, воспитание детей, уход, семейные отношения, социальный компромисс, феномен ревности, национальный менталитет, общество, мораль.

THE FAMILY IS THE BASIS OF STATE AND SOCIETY STABILITY (In the example of Jalaluddin Rumi's philosophical teachings)

Abstract: This article mentions that the immediate family is an important factor in the emergence and formation of civic duties involving the life of the state and society. Since the family is inextricably linked with the society, the relations in it are also connected with the socio-economic, spiritual-ethical relations in the society and are strengthened under the management of changes and innovations in the society. This commonality in the harmony of family and society is one of the important orthodox principles of human spiritual maturity. Because of this, family unity, its activities in social life, and its spiritual and moral environment have always been in the public's attention. In particular, Jalaluddin Rumi's allegorical attitude to issues such as family, male and female relations, child rearing, and respect for women were also touched upon. It also talks about social compromise, the category of norms and the principles of mutual trust, as well as the importance of the family in the place of spiritual and moral contexts in the regulation of family relations.

Key words: marriage, family property, child rearing, care, family relations, social compromise, jealousy phenomenon, national mentality, society, morality.

Jamiyat taraqqiyotining rivoji va barqarorligi bevosita oilaga bog'liqdir, chunki oila bevosita jamiyatning muhim bo'g'ini hisoblanadi. Er-xotinni hamjihatlikda yashashi, oiladagi ma'naviy muhitning yuksakligi jamiyatning ijtimoiy-ma'naviy hayoti ravnaqidagi muhim omillardan biri hisoblanadi.

Jamiyat ma'naviy taraqqiyotida oilaning ahamiyati beqiyosdir. Oila bu ikki qarama-qarshi jins vakillarining o'zaro ma'naviy, huquqiy va tabiiy-biologik jihatlardan birikuvidan hosil bo'ladigan Vatan ichra kichik Vatandir. Jamiyat va atrof-muhitda yuz beradigan har qanday jarayonlar bevosita oilada ham o'z in'ikosini ko'rsatadi. Aslan olib qaralganda, oila qurish va

oilaviy munosabatlarni tashkil etish har bir fuqaroning shaxsiy huquqlari turkumiga kirsa-da, lekin bularning barchasi bevosita davlat tomonidan ishlab chiqilgan huquqiy normalar yordamida tartibga solinadi, nazorat qilinadi. Oila bu har bir fuqaroda burch hamda mas'uliyat tushunchasini shakllantiruvchi maskan hisoblanadi, ya'ni er-xotinlikning, ota-onalikning, farzandning, qavmu-qarindoshlar bilan qardoshlik rishtalarining bog'lanishi, shuningdek, davlat va jamiyat hayoti ishtirokidagi fuqarolik burchlarining yuzaga kelishi, shakllanishida bevosita oila muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Oila jamiyat bilan uzviy bog'liq ekan, undagi munosabatlar ham jamiyatdagi ijtimoiy-iqtisodiy, ma'naviy-axloqiy munosabatlar bilan bog'liq bo'lgan holda jamiyatdagi o'zgarishlar va yangiliklar tasarrufi ostida mustahkamlanib boraveradi. Oilaning asosi quyidagi 3 jihatdan tashkil topadi, bular: nikoh, oilaviy mulk va farzand tarbiyasi hamda ularga g'amxo'rlik qilishdan iborat. Oilalarning tinch va farovonligi, farzandlarning sog'lom va barkamolligi, ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlik hamda oila mustahkamligi borasidagi ma'naviy-axloqiy qadriyatlarimizga sodiq bo'lish kabi komponentlar jamiyat ma'naviy hayoti rivoji yo'lidagi muhim omillardan hisoblanadi. Oila borasidagi e'tiborli jihatlardan yana biri shundaki, oila insoniyat naslining davom etishi, o'tmish merosimiz va boy ma'naviy-axloqiy qadriyatlarimizni avloddan-avlodga bezavol o'tishini ta'minlovchi muqaddas maskan hamdir. Ma'naviy-axloqiy qadriyatlar hisoblanmish sabrlik, mardlik, ahillik, hamjihatlik, halollik, yaxshilik qilish, oilaga sadoqatli bo'lish kabi olijanob fazilatlar ham dastlab oilada shakllanadi. Farzand tarbiyasiga alohida e'tibor qaratish va uni ma'nan, jismonan sog'lom qilib tarbiyalash ham oilaning asosiy funktsiyalaridan biridir, chunki bundan nafaqat o'sha oila, balki butun jamiyat ham manfaatdor hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 63-moddasiga ko'ra, Oila jamiyatning asosiy bo'g'ini hisoblanadi va u jamiyat hamda davlat tomonidan muhofaza qilinadi. Oilani jamiyatning ravnaq topishida tutgan o'rni va ishtirokini yanada oshirish, oilalarning huquqiy, ijtimoiy, iqtisodiy, ma'naviy-axloqiy manfaatlari va farovonligini yaxshilashni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini kuchaytirish hamda izchil ta'minlash maqsadida oilaviy hayot masalalarini huquqiy tartibga solishga bag'ishlangan O'zbekiston Respublikasining Oila Kodeksi qabul qilindi [12.-B.215.].

Oila va jamiyat uyg'unligidagi bu mushtaraklik inson ma'naviy kamolotidagi muhim ortodoks tamoyillardan biridir. Shu tufayli oila hamjihatligi, uning ijtimoiy hayotdagi faoliyati, undagi ma'naviy-axloqiy muhit barcha davrlarda jamoatchilik e'tiborida bo'lgan. Oilada er-xotinning haq-huquqlari, mulkiy munosabatlari, ota-onaning farzand oldidagi, farzandning ota-onaga oldidagi burch va majburiyatlari, oilada sodir bo'ladigan turli oilaviy nizolarni hal etish bilan bog'liq muammolari ham bevosita davlat tomonidan ishlab chiqilgan qonun-qoidalar doirasida ko'rib chiqiladi hamda nazorat qilinadi.

Oilaning jamiyat ijtimoiy-ma'naviy hayoti taraqqiyotidagi o'rni haqida yunon faylasufi Arastu shunday degan: "Oilada yaxshi (solih, xushxulqli, sofdil, mard, mehnatsevar, pahlavon, olijanob) farzandlar ko'p bo'lishi - davlatning ham qudratini tashkil etadi: chunki, mamlakatda yaxshi tarbiya ko'rgan (ruhiy, ma'naviy) va jismoniy jihatdan ham go'zal, bo'ydor, pahlavon, chaqqon yigitlar ko'p bo'lishi davlatni kuchli qiladi, obro'yini oshiradi. Davlat uchun ham, ayrim oila boshlig'i uchun ham fozil (fazilatli) yigit va qizlar bo'lishi baxt-saodatdir. Qizlar uchun jismoniy jihatdan go'zal, xushqomat bo'lish, ma'naviy jihatdan-kamtarin, mehnatsevar, olijanob bo'lish - eng yaxshi fazilatlaridir. Har bir inson va umuman davlat shunday ajoyib yigitlar va qizlarga ega bo'lishi (baxt-saodatdir), har bir inson shunga intilishi kerak" [1.-B.240.]. Farididdin

Attor esa shunday yozadi: “Voqean, agar ming olam bilan payvand bo’lsa ham, u farzand payvandichalik bo’lmas, farzand g’amidan forig’ faqat Parvardigorning o’zidir, bandasi bolam – farzandim deb umr o’tkazadi. Farzand kishini dunyo bilan bog’laydi, farzand g’ami ham dunyo g’aming bir qismidir” [11.-B38.].

Sharq xalqlarida oila qadimdan muqaddas hisoblangan va ko’plab didaktik manbalarda ham oila masalalariga to’xtalib o’tilgan. Bu masalalar haqida antik davr faylasuflari, Sharq mutafakkirlari, Markaziy Osiyo allomalari va G’arb faylasuflari ham o’z konsepsiyalarini yaratganlar. Mana shunday o’z konsepsiyasiga ega buyuk allomalardan biri bu Jaloliddin Rumiyl hisoblanadi.

Jaloliddin Rumiyning oila haqidagi ijtimoiy qarashlarida ota-ona, xususan, Ona obraziga ham alohida o’rin ajratilgan. U Ona haqida shunday deydi: “Onalar haqqiga diqqatli bo’l! Uni boshingga ko’tar! Zero, agar onalar to’lg’oq og’rig’i chekmaganlarida chaqaloqlar dunyoga kelish uchun yo’l topisha olmas edi...”. Darhaqiqat, barcha davrlarda ona siymosi ulug’lanib kelingan. Hech bir alloma, shoiru-shuaro yo’qki, Ona sharafini madh etmagan, uni e’zozlamagan. Alloh onalarni zohiran turfa qilib yaratgan bo’lsada, botinan ular birdir. Ularning tashqi qiyofasi, millati, surati, fe’l-atvori turfa bo’lsada, lekin vazifasi, fazilati bir xil. Farzand necha yoshga kirgan bo’lishidan qat’iy nazar, ota-ona uchun u bolaligicha qolaveradi. Ular har doim farzandiga parvona, bolasi uchun mehnat qiladi, bor kuch-quvvatini farzandi kamoli uchun sarflaydi, bor-buduni bolasi kamoloti yo’lida beminnat nisor aylaydi.

Senga ko’ngildir nechuk, men ham chunon,

Onalarning poyi ostida jinon.

Elga ota-ona ermishdir ko’ngil,

Baxtlidir ko’ngilni ko’rgan kimsa ul [5.-B.531.].

Jaloliddin Rumiyni fikricha, insonning fe’l-atvori unga ona suti orqali kiradi va takomillashadi. Farzand ota-onasidan arazlashi mumkin, lekin ota-ona har doim farzandini kechiradi. “Ey farzand, ota-onangga araz qilma, ular sening davlating. Kishi hech davlatdan yuz buradimi” [3.-ctp.114.], deya farzandlarni ota-ona haqqiga nisbatan e’tiborli va mehrli bo’lishga da’vat etadi. Ota-onadan, oila a’zolaridan yiroqlashgan kishining ko’nglini mahshar tark etadi, yuragini zang egallaydi. Yosh bola vaqtingda ota-onang urisa ham, tanbeh bersa ham baribir unga suykalarid, nechun endi voyaga yetib ko’nglingdagi mehrning o’rnini qahrga bo’shatib berayapsan, ey farzand, [6.-B.33.] deydi Rumiyl. Mutafakkir ota-onani bog’bonga, farzandni esa bog’ga qiyoslaydi. Bog’bon bog’ini parvarish qilib, unga ishlov berib yashnatib, uning hosilidan elu-yurtini bahramand etganidek, ota-ona ham farzandini dunyoga keltirib, uni parvarishlab, tarbiyalab voyaga yetkazadi, jamiyat uchun kerakli shaxs qilib tarbiyalaydi. Vaqti kelib, bog’bon o’zgaradi, bog’ga yangi nihollar ekiladi, xuddi shunday, vaqti-soati yetib o’sha farzandlarning o’zi ota-onaga aylanadi, ular ham oila qurib, farzandlarini tarbiyalaydilar. Shu tariqa hayot zanjiri davom etaveradi, deydi Rumiyl. Bir o’rinda Jaloliddin Rumiyl ota-onani asalariga qiyoslaydi va shunday yozadi: “Ota-onalarimiz xuddi asalari kabitdirlar. Ular ham istaganni (oshiqni) istalgan (ma’shuq) bilan birlashtiradilar va o’zlari uchib ketadilar. Ulug’ Alloh ularni asal va mum to’plamakka vosita qilgandir. Ular ketgandan keyin mum, bol va bog’bon qoladi. Bularning o’zlari bo’stondan tashqari chiqolmaydilar. Chunki tashqari - chiqsa bo’ladigan joy emas. Ular bo’stonning bir burchagidan ikkinchi burchagiga arang borib kelib turadilar. Bizning vujudimiz asalari sandig’iga o’xshaydi. Sandiqdagi mum va bol Allohning ishqidir. Ota-onalar-

asalari. Va vosita sifatida bogʻbondan tarbiya oladilar. Chunki sandiqni yasagan bogʻbondir” [7.-B.224.].

Bu yerda ota-ona farzandi voyaga yetgach uni oʻz tengi bilan oila qurishini nazorat qilishda ularning masʼulligi toʻgʻrisida fikr yuritilgan holda, farzand asal va mumga qiyoslanmoqda. Asal va mum deyilganda esa qarama-qarshi jins vakili hamda boshqa oilalar (sandiqlar)dagi farzandlarni qovushtirib, boshqa bir oilaning jamiyatda shakllanishi nazarda tutilmoqda. Zero, Alloh ota-onani farzandni dunyoga keltirmoq uchun vosita qilgandir. Bu yangi oila ham vaqti kelib bogʻbonga aylanadi va boshqa mum hamda asalni, farzandlarni dunyoga keltiradi. Keksaygan ota-ona kuch-quvvatdan qoladi, avvalgidek yelib-yugurib mehnat qilolmaydi, yaʼni “boʻstonning u burchagidan bu burchagiga arang borib-kelib turadi” [8.-B.225.].

“Oila quradigan ikki begona kishining birgina dasturxon vositasida oʻzaro bogʻlanishi, oralarida paydo boʻlgan muhabbat va marhamat munosabatlari, jiddiy tushunilishi lozim boʻlgan ilohiy qudratning koʻrinishini oʻz ichiga olgandir. Butun mavjudot ilohiy nizomga koʻra vahdatga, yaʼni birlikka intiladi” [10.-B.190.].

Jaloliddin Rumiyning shoh asari hisoblanmish “Masnaviyi maʼnaviy” asari tarkibida turli mazmundagi hikoyatlaru masallar mujassamlashtirilgan, shuningdek, undagi voqealar rivoji taʼsirchanligini oshirishda, kulminatsion nuqtasini belgilashda Qurʼoni Karim oyatlaridan ham samarali foydalanilgan. Xususan, oila, ayol va erkak munosabatlari, farzand tarbiyasi, ayollarga ehtirom koʻrsatish kabi masalalarga Rumiyni koʻp oʻrinlarda toʻxtalib oʻtgan. Bunday mavzudagi hikoyalar va masallar tarkibida baʼzan behayo, gʻayriaxloqiy munosabatlar haqida ham soʻz ketsa-da, ularning yakunida Mavlono bu mavzuga boshqa toʻxtalishga hojat qoldirmaydigan ravishda xotima yasaydi va bunday axloqsizliklarni qattiq qoralaydi.

Jaloliddin Rumiyning falsafiy qarashlarida oila mustahkamligi masalalariga oid tarbiyaviy ahamiyatga molik fikrlarni koʻp uchratamiz. Rumiyning fikricha, oilani tuzish va buzish, yaʼni oiladagi totuvlik ham, oiladagi notinchlik ham avvalo, er-xotinga bogʻliq. Agarki er-xotin oʻzaro ittifoqlikda yashashsa, ularga hech qanday tashqi omillar taʼsir oʻtkazolmaydi. Mutasavvif shunday deydi: “Sen uni sevib talpinsang, u ham seni sevib, talpinadi. Sen uni yoʻqotish tadbirini qilsang, u ham zimdan sendan qutulish rejasini tuzadi. Devorni bir yogʻiga oʻtvolib buzishga kirishsang, u hadeganda agʻanay qolmaydi. Modomiki, uni har ikki tomondan teshishga chandon urinsang, ikki yondan oʻyib kelayotgan ikkala aslaha koʻp oʻtmay bir-biriga qovushadi. Endi sen bilan u ayol orasidagi doʻst-dushman, begonalarning yaxshi-yomon nazaridan hosil boʻlgan parda bir devorga oʻxshaydiki, bu – ayol bilan sening orangdir”. Darhaqiqat, oila devorining mustahkam boʻlishi, yoki aksincha, nurashi er-xotinning oʻzaro munosabatlariga bogʻliq boʻlgan jarayondir.

Jaloliddin Rumiyning axloqiy qadriyatlarga oid qarashlarida ota-onaning mukarramligi, oilaning muqaddasligi masalalariga ham alohida toʻxtalib oʻtilgan. U insonning buyuklik darajasini uni qanchalar asl xonadonda tavallud topganiga qarab aniqlab boʻlmaydi, ammo insonni soʻnggi manziliga kuzatish darajasiga qarab uning kimligini tasavvur etish mumkin deya insoniylik xususiyatlari xususida ham fikr yuritadi. U otalik burchi haqida soʻzlarkan, shunday deydi: “Bir kishi oʻgʻlini sevib erkalarkan, otalik, oqibatlilik, vafo, marhamat, shafqat kabi tuygʻularni xayoliga keltirmasa-da, bularning barchasi uning mehridan pinhondir” [9.-B.228.], deya nasihat qiladi. Onaning buyukligi, mukarramligi xususida Abdurahmon Jomiy: “Men onamni nega sevmayki, u meni bir muddat oʻz jismida, soʻng uzun hayot quchogʻida va oʻlgunga qadar qalbining shafqat xonasida tashigandir. Unga hurmatsizlik qilishdan ham yomonroq narsa

bo'lishi mumkinmi?" desa, Bahovuddin Naqshband: "Bizning qabrimizni ziyorat qilgani kelganlar oldin onamizning qabrini ziyorat qilsinlar", [4.-B.20.]- deya vasiyat qilgan ekan. Abulboqi Go'lpinarli esa: "Onalar Yaratuvchining marhamatidan eng ko'p nasiba olgan zotlardir", [2.-B.206.] - deya onalarga bo'lgan ehtiromini izhor etadi.

Xulosa o'rnida shuni qayd etish kerakki, Jaloliddin Rumiyning falsafiy qarashlaridagi ma'naviy-axloqiy va umuminsoniy qadriyatlarga oid fikr-mulohazalar oradan necha asrlar o'tishiga qaramay, o'z qadr-qimmatini yo'qotmay, insoniyatni fikrlashga, milliy qadriyatlarimizga hurmat ruhini yuksaltirishda muhim asos bo'lib xizmat qilmoqda. Bu esa Mavlononing jahoniy shuhratini oshishiga, "bashariyat shoiri" deya e'tirof etilishiga sabab bo'ladigan asosiy tamoyillardan hisoblanadi.

Adabiyotlar

1. ARASTU. Ritorika. – T.: Yangi asr avlodi, 2015. – B.240.
2. GO'LPINARLI A. Masnaviy bog'chasidan bir ko'za suv. – M.: SAD, 2010. – B.206.
3. ДЖАН III. Мевляна Джалалиддина Руми. Жизнь, личность, мысли. – М.: Новые свет, 2008. – стр.114.
4. DURDONA. Mir Kulol va shohi Naqshband maqomati. – T.: Movarounnahr, 1993. – B.20.
5. JALOLIDDIN RUMIY. Masnaviyi ma'naviy. – T.: MERIYUS, 2010. 5-daftar. – B.531.
6. JALOLIDDIN RUMIY. Ichindagi ichindadir. – T.: Yangi asr avlodi, 2018. – B.33
7. KO'RSATILGAN ASAR. – B.224.
8. KO'RSATILGAN ASAR. – B.225.
9. JALOLIDDIN RUMIY. Hikmatlar. – T.: Sharq, 2008. – B.228.
10. Usmon Nuriy Tupbosh. Masnaviy bog'chasidan bir ko'za suv. – M.: SAD, 2010. – B.190.
11. Farididdin Attor. Ilohiynoma. – T.: Yozuvchi, 1994. – B.38.
12. FALSAFA. Ensiklopedik lug'at. – T.: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2010. – B.215.

NAJMIDDIN KUBRO TASAVVUFİY QARASHLARIDA INSON MUAMMOSINING YORITILISHINING DOLZARB MASALALARI

Yunusxo'jaev Mustafo Zafarxo'ja o'g'li-
Urganch davlat universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada Najmiddin Kubro tasavvufiy qarashlarida inson muammosining yoritilishining ilmiy jihatlarini tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: tasavvuf, tariqat, inson, shaxs, ma'naviy kamolot, shaxs ruhiy olami.

ВАЖНЫЕ ВОПРОСЫ ОСВЕЩЕНИЯ ПРОБЛЕМЫ ЧЕЛОВЕКА В МИСТИЧЕСКИХ ВОЗЗРЕНИЯХ НАДЖМИДДИНА КУБРО

Юнусходжаев Мустафа Зафарходжаевич
Докторант Ургенчского государственного университета

Аннотация. В данной статье анализируются научные аспекты освещения проблемы человека в мистических воззрениях Наджмуддина Кубро.

Ключевые слова: мистика, секта, личность, личность, духовная зрелость, духовный мир человека.

8	Kulgilik kategoriyasining tizimlari va janrlar Eshonqulov L.N., Samadov A.....	219
9	Проблемы семьи и брака в узбекистане Мирзахмедов А.М., Лукашова Н.М.....	223
10	Oila davlat va jamiyat barqarorligining asosi sifatida (Jaloliddin Rumiyl falsafiy ta'limoti misolida) Mirzayeva N.O.....	228
11	Najmiddin kubro tasavvufiy qarashlarida inson muammosining yoritilishining dolzarb masalalari Yunusxo'jaev M.Z.....	233
12	Globalashuv jarayonida estetik tarbiyani klasterlashtirish masalalari Xusanov B.E.....	241
13	Identiklik omilining o'zlikni anglash va yoshlarning faol hayotiy pozitsiyasini shakllantirishdagi ahamiyati Tashayev L.A.....	245
14	Mutolaa madaniyati: ijtimoiy-falsafiy tahlil Abdulazizov A.H.....	249
15	Ekoturizm sohasini rivojlantirishning aksiologik tamoyillari (ijtimoiy-falsafiy tahlil) Amonov M.E.....	255
16	Jaloliddin Rumiyning ijtimoiy-falsafiy qarashlari tizimida jamiyat barqarorligi va ijtimoiy murosa masalalari Axmedov S.S.....	260
17	Jamiyatda milliy ijtimoiy xotiraning shakllanish mexanizmlari Ikramov I.A.....	264
18	Axloqiy prinsipning mohiyati va shakllantirish mexanizmlari Kipchokov X.G.....	269
19	Farg'ona vodiysi oila urf-odatlari va qadriyatlarini o'rganishning zamonaviy nazariy yondoshuvlari Ismoilova X.M.....	276
20	Talaba yoshlarning vatanparvarlik tarbiyasi: ijtimoiy-falsafiy tahlil Djumanazarova Z.O.....	282
21	Is'hoqxon To'ra Ibrat ijtimoiy-falsafiy qarashlarining ilm-ma'rifat taraqqiyotidagi roli Shaxnazarova M.X.....	286